

บทคัดย่อ

ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร ในยุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศของมนุษย์ จากการมีและใช้ระบบอินเทอร์เน็ตอย่างกว้างขวางทั้งในชีวิตประจำวันและในทางการค้าพาณิชย์ จนพัฒนาเป็นสังคมอีกแห่งหนึ่ง คือ สังคมไซเบอร์สเปซ (Cyberspace) ที่มีลักษณะพิเศษเป็นสังคมที่ไร้พรมแดน (Borderless) มีลักษณะข้ามประเทศข้ามพรมแดน (Transnational) เกิดขึ้นในตัวเองได้โดยง่ายอย่างเป็นการทั่วไป อันเป็นเหตุนำมาสู่ปัญหาสำคัญในทางกฎหมายประการหนึ่งคือ ปัญหาว่าด้วยเรื่องเขตอำนาจศาล (Adjudicative Jurisdiction) ของศาลภายในของแต่ละประเทศ ตามบริบทกลไกกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล ทั้งในแง่แนวความคิดและกฎเกณฑ์ทางกฎหมายในอันที่จะนำมาใช้พิจารณากำหนดและค้นหาจุดเกาะเกี่ยวที่มีนัยสำคัญอย่างเพียงพอและเหมาะสม เพื่อการพิจารณาความมีเขตอำนาจศาลในการรับพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและพาณิชย์สำหรับกรณีพิพาทอันเนื่องมาจากกิจกรรมทั้งหลายในไซเบอร์สเปซ

จากการศึกษาพบว่า แม้จะปรากฏมีแนวคิดใหม่คือ Separate Jurisdiction เสนอให้มีการแยกเขตอำนาจศาลในไซเบอร์สเปซออกเป็นเอกเทศต่างหากจากโลกกายภาพที่แท้จริงก็ตาม แต่นานาประเทศก็ได้พยายามพัฒนากฎเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อให้พิจารณาความมีเขตอำนาจศาล โดยการนำเอาหลักกฎหมายที่มีและใช้อยู่เดิม มาประยุกต์ปรับใช้เพื่อกำหนดเขตอำนาจศาลในกรณีเป็นคดีที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากไซเบอร์สเปซ กล่าวคือ การกำหนดความมีเขตอำนาจศาลตามหลักดินแดนและหลักบุคคล อันเป็นไปตามพื้นฐานแนวคิด Traditional Jurisdiction ซึ่งยึดโยงอยู่กับโลกที่แท้จริงในทางกายภาพ อันทำให้ต้องเผชิญกับปัญหาการระบุทราบถิ่นที่อยู่คู่สัญญา ไม่ว่าภูมิลำเนา ถิ่นที่อยู่ หรือถิ่นที่ประกอบธุรกิจ ปัญหาการระบุทราบที่ตั้งของเครื่องคอมพิวเตอร์หรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปัญหาการพิจารณาค้นหาสถานที่ที่เกิดการผิดที่เกี่ยวข้อได้เกิดขึ้น เช่นถิ่นที่เกิดสัญญาและถิ่นที่มีการปฏิบัติการชำระหนี้ตามสัญญา ซึ่งล้วนแล้วแต่มีที่มาของปัญหามาจากสภาพพิเศษเฉพาะตัวของไซเบอร์สเปซ

สำหรับในประเทศไทย ซึ่งประเด็นปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลในไซเบอร์สเปซนี้ มิได้มีการกฎหมายฉบับใดบัญญัติรองรับไว้โดยเฉพาะ จึงต้องอาศัยการพิจารณาปรับใช้กฎเกณฑ์ว่าด้วยเขตอำนาจศาลที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานหลักเขตอำนาจศาลเหนือดินแดนและเหนือบุคคล โดยอาศัยหลักภูมิลำเนาและหลักมูลคดี เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ปัญหาเขตอำนาจศาลในไซเบอร์สเปซ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับทุกประเทศ มิได้เป็นเพียงปัญหาทางกฎหมายภายในของประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงประเทศเดียวเท่านั้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่มีลักษณะเป็นระหว่างประเทศอยู่ด้วยเช่นนี้ ตามแนวคิดเรื่องเขตอำนาจศาลเหนือดินแดนและหรือเหนือบุคคลที่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน จึงสมควรแก้ไขโดยอาศัยการประนีประนอมจัดทำแนวทางหรือกฎเกณฑ์ในการพิจารณาความมีเขตอำนาจศาลในไซเบอร์สเปซของศาลภายในของแต่ละประเทศในรูปของความตกลงหรือความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยอาศัยการพิจารณาระดับแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกิจกรรมในไซเบอร์สเปซกับรัฐแห่งศาล เพื่อนำมากำหนดเป็นจุดเกาะเกี่ยวหรือความเกาะเกี่ยวขั้นต่ำอันสมควรนำมาซึ่งความมีเขตอำนาจศาลของศาลแต่ละรัฐ อย่างสมเหตุสมผลและก่อให้เกิดความยุติธรรม โดยเฉพาะในกรณีที่จำเลยเป็นบุคคลซึ่งมิได้มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ในรัฐแห่งศาลนั้น

นอกจากนี้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยอาศัยการพิจารณาจัดให้มีศาลแห่งโลกไซเบอร์สเปซแยกต่างหากโดยเฉพาะ เพื่อให้มีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทางแพ่งและพาณิชย์ที่เกิดขึ้นหรือสืบเนื่องมาจากไซเบอร์สเปซ ก็ยังคงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวในระยะยาว อันสมควรที่จะได้มีการศึกษาและพัฒนาต่อไป และน่าจะเกิดเป็นจริงขึ้นได้ในอนาคต